

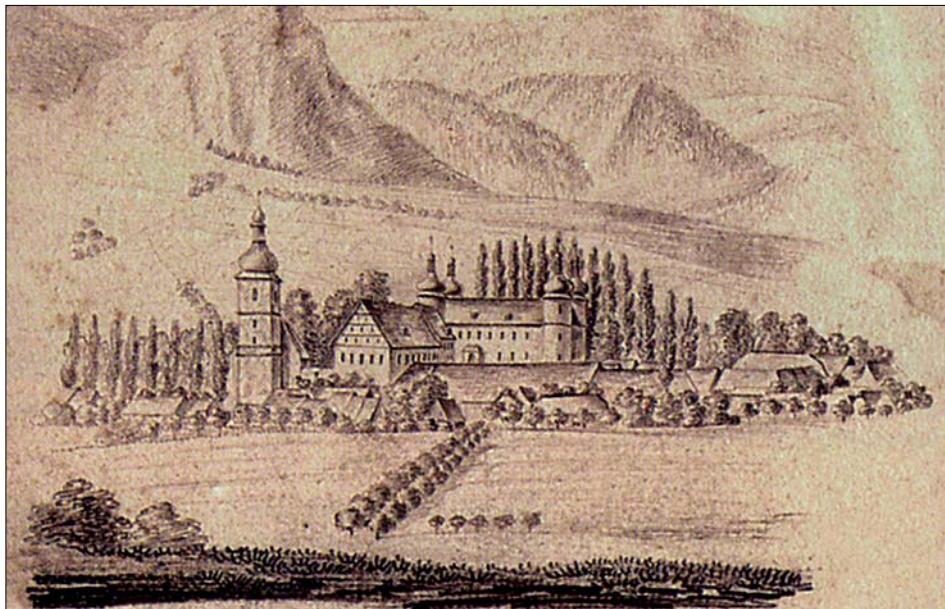
KOSTEL SV. FLORIÁNA V ÚSTÍ NAD LABEM - KRÁSNÉM BŘEZNĚ

JAN LEIBL - TÁŇA NEJEZCHLEBOVÁ - KAMIL PODROUŽEK

Zámecký kostel sv. Floriána v Ústí nad Labem – Krásném Březně¹⁾ představuje nejen příklad historické zástavby města, z jejíž podoby zůstalo zachováno jen několik objektů, ale zároveň je reprezentantem výrazného architektonického stylu tzv. saské renesance. Společně s přilehlým zámek tvoří ucelený soubor staveb z přelomu 16. a 17. století (obr. 1).

KRÁSNÉ BŘEZNO

Dnešní městská část Ústí nad Labem - Krásné Březno se rozkládá při východním konci hlavního jádra města a společně s dalšími přilehlými obcemi tvoří souvislý pás, prodlužující podél toku řeky zástavbu Ústí nad Labem. Ještě před rokem 1900 se jednalo o samostatnou obec, ve starších pramenech známou pod názvem Březnice. Lze důvodně předpokládat, že po husitských válkách v 15. století přežíval v Krásném Březně již pouze hospodářský dvůr, zatímco vlastní panské sídlo leželo na hradě Blansko. Pregnantně tuto situaci potvrzují obnovené zápisy do desek zemských, dle kterých roku 1527 Jan Březenský z Vartemberka²⁾ prodal „Blankenštejn zámek, dvory poplužní s poplužím a krčmu s platem pod

Obr. 1: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, kresba J. Preysse z roku 1833 zachycující zámecký komplex s kostelem od západu. (Muzeum města Ústí nad Labem, Preys 1834: Schloss Schönriesen in Leitmeritz Kroise, SR 4891).

zámek a dvory poplužní s poplužím v Březnici... v Březnici ves celu, dvory kmecí s platem... s poddacím kostelním...“ Rudolfu a Günterovi, synům Heinricha z Büna, za 6 250 kop míšeňských grošů (NA, DZV 6, fol. A 9v).

Heinrich z Büna na Blansku a Weesenštejně nechal někdy před rokem 1568 zbudovat v Březnici jakýsi panský „dům“. Zmínka o této stavbě se poprvé objevuje v pramenech ve smlouvě s děčínským majitelem labských břehů

1) Článek vychází z poznatků a závěrů stavebněhistorického průzkumu a OPD, vedených v roce 2010 pracovníky NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem. Autory stavebního rozboru a stavebního modelu vývoje jsou Táňa Nejezchlebová a Kamil Podroužek, archivní rešerši zpracoval Jan Leibl. Podrobně viz: Leibl – Nejezchlebová – Podroužek 2010.

Autoři měli k dispozici také stavebněhistorický průzkum zámeckého kostela v Krásném Březně, vytvořený v ateliéru Dobroslava Lábala SÚRP-MO Praha v červenci roku 1974 (zakázka č. 0494-2600-36) v digitalizovaných verzích strojopisného originálu a druhé kopie a také ve strojopise třetí kopie. Zatímco originál a třetí paré se od sebe významově neliší, ve druhém paré jsou neautorizované, patrně mladší, upřesňující vpisky a zvýraznění textu tužkou. Dle datace na štítku titulní strany byla zakázka zahrnující také projektovou přípravu dokončena v dubnu 1988 (hlavní konstr. František Kašička, kontrola Petr Macek). Elaborát SHP obsahuje 23 normostran textu a plánovou přílohu o 6 půdorysech a jednom nadhledu, která graficky zaznamenává stavební vývoj objektu. Archivní rešerše od Olgy Novosadové má 5 stran a zpracovává historii objektu do roku 1897 včetně. Ve dvoustránkovém seznamu použitých pramenů upozorňuje autorka na neuspořádané fondy v SOA Ústí n. L., které nemohla beze zbytku využít. Autorem architektonického rozboru objektu, stavební historie, popisu architektonických detailů a závad, ale také směrnic pro rekonstrukci je Jan Muk.

Autor na 12 stranách textu vystihuje v základních rysech popis a stavební vývoj kostela, jehož vznik v renesanci klade v souladu s literaturou do jediné stavební etapy 1600–1606. Nevylučuje sice o něco časnější zahájení stavby a severní emporu považuje za mladší vestavbu, téma však opouští konstatováním, že tato byla provedena patrně brzy po ukončení stavby. Zaznamenává přístavbu vrcholné barokní oratoře, nereflektuje však proměny komunikačního systému a k novorenesančním úpravám konce 19. století se vyjadřuje velmi úspěšně. Přínosné je hodnocení klenby kostela, o které autor uvádí, že se hlásí ke stavební tradici o sto let starší jejího vzniku. Konstrukce klenby je však vyhodnocena patrně bez znalosti jejího rubu, a ztotožnění s typem klenby v kostele Panny Marie v Pirně není tím pádem relevantní. Autor také nerozlišuje zaklenutí lodi a presbytáře. Poměrně zběžně přechází průzkum zapojení stavby do architektonického kontextu, a také rodové, kulturní a politické vazby Weesenšteinské větve pánů z Büna pouze naznačuje. Trástránkové hodnocení objektu uzavírá důvodnou pochybností o možnosti připsání projektu stavby jinak neznámému kameníkovi z Pirny, Hansi Bogemu. Nedocenitelný význam mají popisy dnes již neexistujících prvků, zejména krovu, portálu hlavního vstupu, polychromie kamenných článků a omítek i tehdejšího nivolety okolního terénu.

2) Text této části vznikl zkrácením textu SHP, včetně příslušných citací. Podrobně viz Leibl – Nejezchlebová – Podroužek 2010.

o podmínkách lovení ryb v Labi. Smlouva byla podepsána „... v Březnici v domě téhož Hendricha z Bínu“ roku 1568 (NA, DZV 59, fol. Q 30v).

V roce 1876 byl název vsi díky aktivitě tehdejšího majitele panství, poslance rakouské říšské rady, dr. Viléma Russe, úředně změněn na *Schönpriesen* (Proff 1954, 166). Tato změna se odrazila v reambulaci mapy stabilního katastru v roce 1879, kdy byl původní název v indikační skice přeškrtnut a geometrem Johannem Ponsetem připsáno *Schönpriesen* (NA Praha, RM, Li 418). České pojmenování *Krásné Březno* získala lokalita až v roce 1945.

Obr. 2: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, reambulovaná mapa stabilního katastru z roku 1879. (NA, RM, Li 418).

RYTÍŘI Z BÜNAU

Rytíři z Büнау pocházeli z oblastí těsně sousedících s českou zemskou hranicí, od 15. století sídlili trvale na zámku Weesenstein nedaleko Pirny a Drážďan. V Sasku patřili k nejvýznamnějším a nejmočnějším saským rodům,

s těsnými kontakty na kurfiřtském dvoře. V Čechách začal rod působit v roce 1526, kdy Jindřich z Büнау dosáhl inkolátu a vzápětí odkoupil od Jana Březenského z Vartemberka panství Blansko, k němuž patřila také tehdejší Březnice. Nejednalo se však o správní centrum panství. V této době sídlil rod na zámku v Děčíně a centrem blanenského panství byl hrad Blansko. Společně s dalšími saskými rody na území severních Čech vytvořily de facto svébytnou enklávu silných, bohatých rodů, které však neměly své zastoupení u českého královského dvora a obecně si zachovaly silný vztah ke své domovině, podporovaný četnými rodinnými, politickými a hospodářskými svazky. Příznačným se vedle toho pro saské rody usazené v Čechách stalo také rozvíjení luteránské víry dle původního německého vzoru, nikoliv dle vzoru přizpůsobeného specifickému českému náboženskému prostředí.

Po smrti Jindřicha z Büнау v roce 1528 se rod rozdělil na několik větví, čímž se na českém území vytvořila ohniska rodu – Děčín, Blansko, Libouchec. Následný vývoj rodu v 16. století byl velmi komplikovaný a poměrně těžce zachytitelný. Na místě je však vyzdvihnout fakt, že celá blanenská větev rodu, která spravovala také Březnici, zůstávala do roku 1547 katolického vy-

Obr. 3: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, celkový pohled na kostel od severovýchodu (foto NPU ÚOP v Ústí nad Labem, 2004).

znání. Až Jindřich II. z Bünaui změnil během své služby u knížete Moritzce Sasského konfesi na luteránskou a tu si podrželi také jeho potomci. Se jménem Jindřicha II. z Bünaui se také často spojuje přenesení správního centra panství z hradu Blatno do Březnice, kde byl v této době založen tzv. Starý zámek.

Jeho syn Rudolf z Bünaui, přesvědčený luterán, vynikal obzvláštní snahou upevnit reformované vyznání také na svých panstvích. Důkazem toho je i zahájení stavby kostela při březenském zámku, tehdy ještě pod zasvěcením Panně Marii.

POPIS KOSTELA SV. FLORIÁNA

Vlastní kostel je situován na nevýrazné terénní hraně, vymezené průběhem ulice Podmokelské (obr. 3), asi 6 výškových metrů nad hladinou řeky Labe (140 m n. m.). Terénní reliéf zde tvoří rozsáhlý splachový kužel jižních svahů Ústecké plošiny, severního výběžku Českého středohoří, ohraničený na severní straně denudačními labskými terasami a vyvěřelými kupami, na východní straně ostře vymezený zářezem Pekelského potoka. Ačkoli se orientovaný kostel obrací svým hlavním vstupem k severu do ulice Na sklípku, tedy mimo zámecký areál, je jeho nedílnou součástí. Spojovacím krčkem je přímo propojen s budovou tzv. Starého zámku.

Jednolodní orientovaný kostel je na východě ukončen mírně odsazeným dlouhým polygonálním presbytářem s trojbokým závěrem. K severnímu boku presbytáře je připojena dvoudílná sakristie se západní částí věžovitého charakteru, kryjící přístup na kazatelnu. Presbytář se připojuje k obdélné lodi, k níž v západním směru přiléhá hranolová věž. Při jihozápadním nároží lodi je přistavěna drobná hranolová schodišťová věž, zpřístupňující vyšší úroveň v interiéru lodi. Kostel člení průběžná kamenná profilovaná římsa, která v ploše vyděluje průčelí zděného půdního prostoru nad rubem kleneb. Zdivo kostela ukončuje profilovaná kamenná korunní římsa. Lomové zdivo s nárožními armaturami v patře ztužují obdélné opěráky. Opěráky nejsou odstupněné, v polovině výšky jsou děleny kamennou profilovanou římsou a ve vrcholu ukončeny zešíkmenou stříškou z kamen-

Obr. 4: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, severní průčelí, vedle nejstaršího vstupu do kostela zazděný pravouhlý vstup na severní rameno empor, zřejmě z období let 1714–1751. Pravouhlý vstup, který zanikl pravděpodobně s povodní v roce 1783, nahradil vstup na severní emporu přes okenní otvor lodi. Ten zanikl po odtěžení terénu z okolí kostela v 90. letech 20. století (foto M. Pavlíková, 2010).

né desky s profilovaným okrajem. Lomové zdivo opěráků zpevňují nárožní armatury z kamenných kvádrů. Na zdivu jsou zachytitelné reliktů omítek. Fragmenty omítek pokrývají zdivo v několika vrstvách. Nejvýraznější úpravu tvoří hlazené omítky pískové barvy, s paspartovou úpravou kolem otvorů. Nejmladší vrstvy omítek představují cementové nátery a otisk pamětní desky v cementové omítkce. Zdivo presbytáře otevírají čtyři vysoké kružbové okenní otvory se středovým prutem a mírně hrotitým záklenkem.

V severním průčelí lodi prolamují zdivo otvory v osách. V první a třetí ose zleva leží vysoké kružbové okenní otvory shodného vzhledu s okenními otvory v presbytáři. Hlavní

Obr. 5: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, pohled od interiéru lodi od východu (foto M. Pavlíková, 2010).

portál vstupu do kostela vymezuje v průčelí druhou osu zleva. Jeho původní podobu bohužel setřela necitlivá novodobá oprava. Mezi portálem a přilehlým opěrákem vpravo od osy je patrná drobná šikmá přízdívka sahající mírně nad jednu třetinu výšky portálu, zřejmě pozůstatek po starší cihlové konstrukci. V okenním otvoru, vymezujícím v severním průčelí lodi první osu zleva, se nachází druhotně zaslepený vchod, sloužící pro přístup z dnes odtěženého vyššího horizontu terénu (obr. 4).

Prostor kostela uzavírá žebrová síťová klenba s mírně vzdutými oblými kápěmi (obr. 5). Klenba provazuje loď s presbytářem, byť je mezi nimi vložen hrotitý vítězný oblouk. Interiéru lodi dominují patrové emporý, které odkazují k protestantskému vyznání uživatelů stavby. Na nejvyšší empoře je umístěn v jižní zdi kostela diamantový portál, dnes zazděný, umožňující jindy samostatný vstup na emporu. Před portálem je v podlaze patrný poslední stupeň zrušeného šnekového schodiště s bubnem, směřujícím k čelní straně emporý. Podobné diamantové portály, které jsou jedním z typických znaků saské renesance, lemuji dva protilehlé vstupy z presbytáře do sakristie a do spojovacího krčku k zámku (obr. 6).

Krov kostela, vynášený paralelní stojatou stolicí, je novodobý, z 90. let 20. století a nutno říci, že nepřilíš zdařile provedený. Nahradil starší krov podpíraný ležatou stolicí, který zanikl požárem někdy kolem roku 1986. Otisk tohoto krovu se dochoval v podstřeší, na západním štítu kostela.

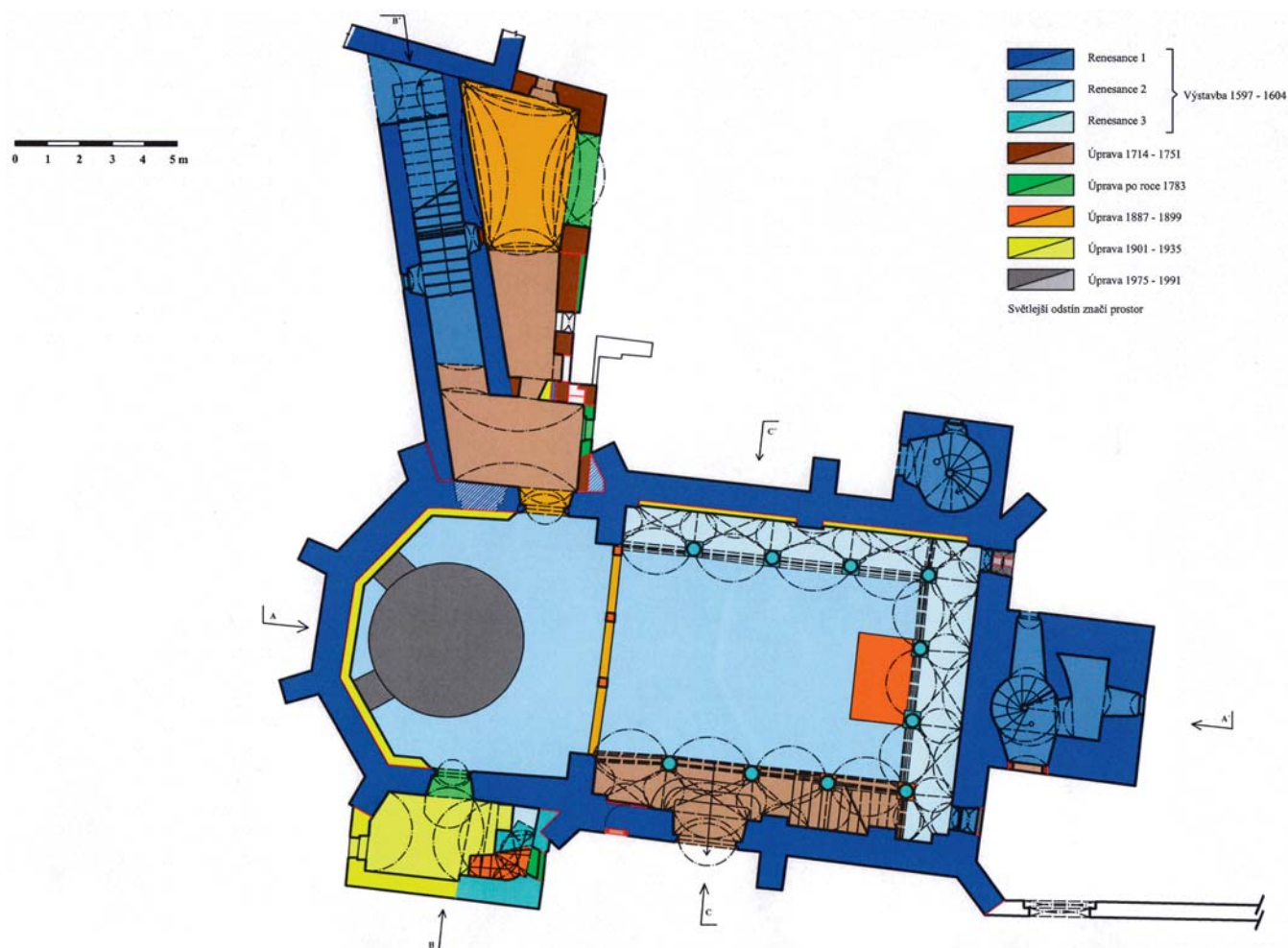
Obr. 6: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, presbytář, portál vstupu do spojovacího krčku (foto M. Pavlíková, 2010).

STAVEBNÍ VÝVOJ KOSTELA SV. FLORIÁNA

Výstavbu zámecké kaple v Krásném Březně zachycují písemné prameny mezi lety 1597–1604³⁾. V tomto období nechal dle záznamů vystavět Rudolf z Bünau při březenském zámku rodinnou kapli, zasvěcenou Panně Marii. I přes poměrně přívětivou atmosféru v otázce vyznání víry mezi českými a německými protestantskými skupinami věřících, stále přetrvával odpor vůči šíření luteránského vyznání v českém prostředí ze strany poměrně silné katolické menšiny. Z toho důvodu byla prostřednictvím ústeckého katolického faráře podána na pražské arcibiskupství stížnost proti stavbě kostela a následně byla stavba na příkaz císaře Rudolfa II. zastavena. S žádostí o pomoc a přímluvu proti tomuto rozhodnutí se Rudolf z Bünau obrátil na tehdejšího saského kurfiřta Christiana II. Saského (1583–1611). Díky tomu se podařilo získat povolení na dostavbu kostela, ovšem za podmínky, že v souvislosti s výstavbou nevznikne ke svatostánku nové obročí a bohoslužbu bude odbyvat kněz ze saského Weesensteinu, a to pouze pro potřeby zámecké rodiny a čeledi (*Stumpfe* 1935, 109–110; *Muk – Novosadová* 1974, 3).

K počátkům výstavby se váže také zmínka o kameníku Hansi Bogem z Pirny.⁴⁾ Z této zmínky však není patrné, ja-

3) Datace výstavby kostela se v různých pramenech a literatuře pohybuje od roku 1597 až do roku 1604. Vzhledem k nesrovnalostem v přesnějším datování výstavby byl v souladu s archivní rešerší použit nejširší možný rozsah datace výstavby.

Obr. 7: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, grafické hodnocení stavebního vývoje kostela – řez na úrovni dveřních otvorů. Kresba T. Nejezchlebová, H. Ptáčková; vyhodnocení K. Podroužek, T. Nejezchlebová. (NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, 2009).

kou měrou se Boge podílel na výstavbě a výzdobě kostela.

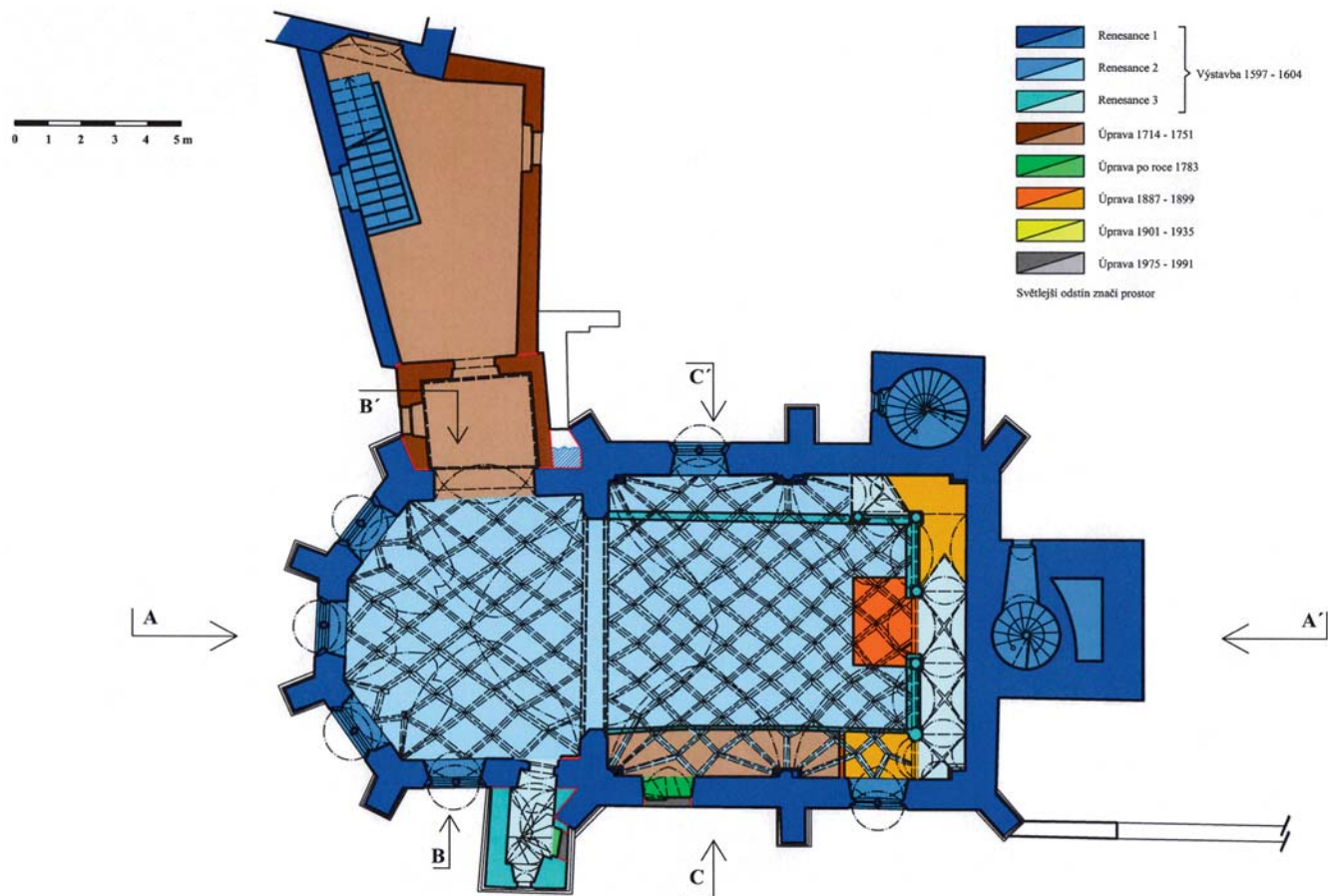
Zcela mimo pochybnost je účast pirnského kameníka na konstrukci a vyhotovení klenby (Jahnel 1897, 126 a 127, Muk – Novosadová 1974, 3). Ačkoli starší výzkumy přisuzují Bogemu provedení celé stavby kostela, připouštějí, že architektem stavby zřejmě nebyl (Muk – Novosadová 1974, 19). Mladší literatura spojuje kameníkovo jméno pouze s výstavbou klenby a empor (Vlček a kol. 2004, 71), případně klenby, empor a pískovcových ostění (Poche a kol. 1982, 149) s odůvodněním, že uvedená datace je vztažena právě k zaklenutí kostela.

Na základě průzkumu uvedených konstrukcí se přikláníme k této interpretaci. Nejprve vznikl kostel včetně výzdoby a až ve finální fázi byl zaklenut uvedeným saským kameníkem (obr. 7). O změně autora stavby mezi vznikem obvodového zdiva, včetně kamenické výzdoby, a zaklenutím stavby hovoří zejména vyosení konzol v presbytáři vůči orientaci výběhů žebor spočívajících na nich. Nepoměr mezi vynášecími pilíři klenby a svazky žebor se silně projevuje také v lodi, kde rozměry přízdních pilířů působí až nelogicky

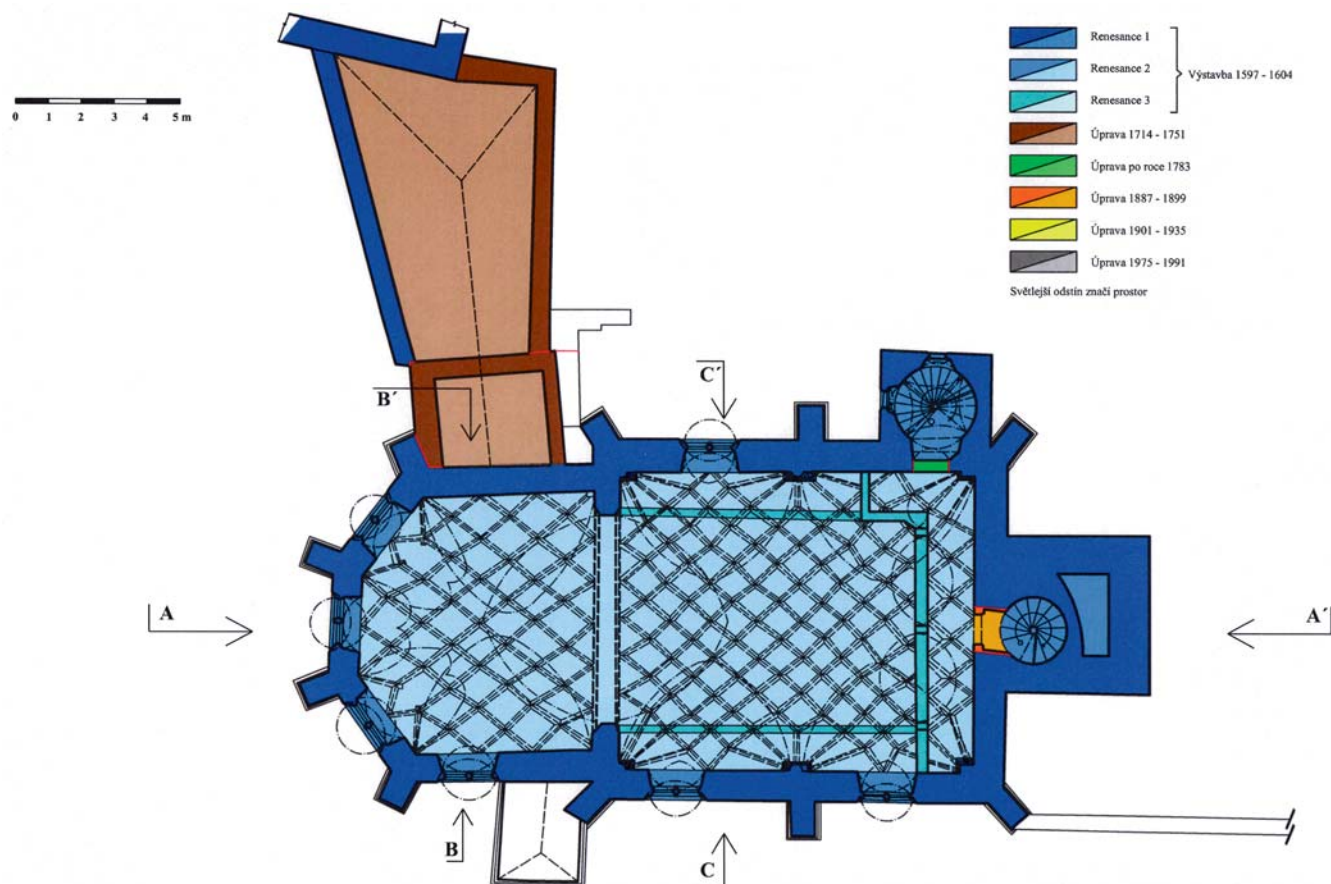
hmotně při porovnání se skutečnými hmotovými nároky výběhů žebor klenby. Tvarově nedořešené zůstává také nasazení gotizujících žebor na kubické hlavice pilástrů, které nejsou výraznou renesanční profilací. O pozdějším vložení klenby svědčí navíc také poloha okenních otvorů lodi. Kružbová okna nejsou umístěna přesně v ose lunet, žebra v hranách výsečí tak okenním otvorům stíní. Vkládání klenby v závěrečné fázi stavby, jak určité vzájemné posuny a překryty konstrukcí naznačují, není nijak zvláštní, neboť klenba představovala co do nároků na práci, řemeslo i finanční prostředky nejnáročnější konstrukci stavby.⁵⁾

5) Zajímavým detailem klenby je řešení křížení žebor do podoby kruhových „plošek“ s možným využitím pro zavěšení dekorace klenby. Dnes jsou dekorovány dřevěnými rozetami. Střed každé rozety zdůrazňuje astragálový semeník s pěti semeny, vyrůstající ze stylizovaného kalichu korunního květu. Ten je podepřen dvěma řadami rozvitéch okvětních lístků, z nichž každý má pět plátků. Zlacený dekorativní prvek ze soustruženého bukového a řezaného lipového dřeva byl zakončený dřevěným šroubem, jímž byl vetknut do vývrtu ve svorníku. V lodi bylo umístěno 112 rozet, z nichž se dochovalo 99, v presbytáři bylo umístěno 49 rozet, z nichž chybí jediná. Na základě analýzy fotografií interiéru kostela z konce 19. a počátku 20. století jsme dospěli k poznání, že dekorace byla při výmalbě kostela v roce 1925 zcela sejmuta a ve stávajícím provedení se objevila na klenbě znovu po renovaci v roce 1926 (Leibl – Nejezchlebová – Podroužek 2010, 17, přílohy 12 a 14, též Muzeum města Ústí nad Labem, sb. F, Krásné Březno). Zůstává otázkou, zda k umístění rozet došlo až v této době, či zda se jedná o stav z doby zaklenutí kostela. Část rozet byla prokazatelně doplněna, rozsah však nelze bez podrobného restaurátorského průzkumu přesvědčivě určit.

4) Zmínka se však nevztahuje přímo ke stavbě, nýbrž k otázce dluhu Bogeho vůči místnímu pekáři Štěpánu Petrickovi. Tomu zůstal dlužen 47 kop za víno. Po opakovaném nezaplacení dluhu nechal pekař kameníka vsadit v Ústí nad Labem do vězení, odkud byl Boge propuštěn až na přímělu březenzského hejtmána Dyonisia Klugeho a duchovního správce Georga Illinga. V protokolu o propuštění se uvádí Boge jako kameník pracující „... na klenutí kaple v Březnici ve službě urozeného pana Rudolfa z Bühnau ...“ (Muk – Novosadová 1974, 3).

Obr. 8: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, grafické hodnocení stavebního vývoje kostela – řez na úrovni okenních otvorů a spodních etáží empor. Kresba T. Nejezchlebová, H. Ptáčková; vyhodnocení K. Podroužek, T. Nejezchlebová. (NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, 2009).

Obr. 9: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, grafické hodnocení stavebního vývoje kostela – řez na úrovni druhé etáže empor. Kresba T. Nejezchlebová, H. Ptáčková; vyhodnocení K. Podroužek, T. Nejezchlebová. (NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, 2009).

Obr. 10: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, schodišťová věž při jižním průčelí, detail šikmého okenního otvoru schodiště s fragmentem hlazené okenní pasparty (foto M. Pavlíková, 2010).

Lze tedy říci, že kolem roku 1597 vyrostla blízko zámku kostelní budova složená z lodi o dispozici blízké čtverci a s odsazeným polygonálním presbytářem. Společně s organismem kostela vzniká také hranolová věž v západním průčelí. Byla založena zhruba o 90 cm výše než loď s presbytářem, jak doložil archeologický výzkum provedený v roce 2009 u severozápadního pilíře kostelní lodi (Teryngerová 2009, 4). Lze předpokládat, že založení věže na vyšší úroveň bylo způsobeno buď mírnou terénní vlnou, či je důsledkem podložení věže pohřební kobkou, jejíž existence byla odha-

Při své interpretaci dekorace se tedy opíráme o uvedené zjištění, ale sledujeme možnost, že prvky by mohly být provedením sice novodobým, ale ideově autentickým renesančním klenbě z roku 1604. Tuto tezi podporuje i tvar kališního květu rozety, který je typovým znakem rozvilin s širokým listem, a objevuje se např. u tepaných renesančních mříží a také spodních částí dřívů sloupů, ať již skutečných, nebo zobrazených na renesančních malbách. Celá dekorace klenby s rozetami na žebrech evokuje síť šlahounů keře růže šípové (*Rosa canina*). Jsme přesvědčeni, že se jedná o symboliku Panny Marie, která úzce souvisí s původním zasvěcením kostela. Růže bez trní symbolizuje panenství Panny Marie a dekorace klenby tak může být v širší souvislosti symboliky růžového keře také odkazem na Hortus Conclusus (uzavřenou rajskou zahradu). O luteránské účtě k Panně Marii, která je dnes badatelsky poměrně málo reflektovaná, více: Fišer, Z. 1970: Chvála Panny Marie u reformátorů. *Křesťanská revue*, č. 7/1970, s. 163, a k jejímu pojetí také jako prostředku ideového vymezení oproti ikonoklastickému kalvinismu: Hrachovec, P. 2011: Slavnostní vysvěcení interiéru kostela Panny Marie v Žitavě 8. září 1619. Příspěvek k poznání raně novověkého luteránského sakrálního prostoru v zemích Koruny české, *Fontes Nissae* 11.

Obr. 11: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, schodišťová věž při jižním průčelí, portál na panskou emporu z interiéru věže, na kamenní patrně zbytky červené polychromie (foto M. Pavlíková, 2010).

lena v roce 1880 (Marko 1891, 9). Konečnou podobu kostel nabývá k roku 1604, kdy je stavba zaklenuta (obr. 8).

Dle vnitřní výzdoby a celkového rázu stavby lze předpokládat, že i korpus budovy konstruovali stavitelé a řemeslníci poučení v saské stavební tradici. Není vyloučeno, že práce na zámecké kapli Panny Marie odvedli řemeslníci podílející se také na přestavbě kostela sv. Šimona a Judy v Mojžíři, který nechal v duchu saské renesance Rudolf z Bünaui opravit v roce 1590. Stejně tak lze uvažovat o přesunu zkušených řemeslníků ze stavby zámku v Libouchci, která probíhala na příkaz zakladatele libouchecké větve rodu Güntera z Bünaui ml. od roku 1579 kontinuálně až do roku 1611. Z toho tedy plyne, že příchod Hanse Bogeho na stavbu kostela nemusel nutně znamenat první zkušenost se stavitelstvím v duchu saské renesance v Krásném Březně (obr. 9).

K podobě vnějších úprav kostela v tomto období lze říci, že vnější i vnitřní fasády byly omítané, jak napovídá užití lomu zdiva skládaného do nárožních armatur. Kolem okenních otvorů se prosadily hlazené páskové pasparty, kopírující tvar otvorů. Tato úprava je stále dobře zachytitelná na šikmých okenních otvorech přístupové věže při jižním průčelí lodi, kde pasparta přiléhá přímo na k tomu uzpůsobenou část kamenného ostění (obr. 10). Kamenné exteriérové prvky, které se uplatňovaly v různé podobě, s důrazem na severní portál hlavního vstupu, byly barveny červenou polychromií, na

hlavním portálu zachycené bohužel již jen ve starších průzkumech (*Muk – Novosadová 1974, 9*), v poměrně velké míře však zachované na portále v jižním průčelí schodišťové věže a na portále vstupu na nejvyšší emporu (obr. 11).

Vnitřní povrchové úpravy jsou v původní podobě téměř nepostihnutelné. S jistotou lze modelovat pouze úpravy omítek ve schodišťové věži na jižní straně kostela. Zde omítky pokrývaly rovnoměrné zdivo po celé výšce a na rozdíl od zvonové věže měly jemný hladký líc. V okenních výklencích byly probarvené do červena pigmentováním vlhké omítky. Vše doplňovaly výrazné štukové hřebínky vytažené na hranách výsečí klenby schodiště. Analogická řešení se mohla opakovat také ve vlastním interiéru kostela.

Interiér lodi kostela byl rozčleněn vložením empor. Ty zpřístupňoval ovšem jiný komunikační systém než dnes. Předpokládáme, že empor ležely pouze ve dvou výškových úrovních. Spodní etáž empor obíhala kostel od severní zdi přes příčnou západní až k jihu v jednom horizontu.

Na rozdíl od stávajícího stavu zpřístupňovalo empor pouze šnekové schodiště ve schodišťové věži při jižním průčelí. Po vystoupení na horní podestu schodiště se diamantovaným portálem vstupovalo na nejvyšší tribunu pod klenbou kostela v západní části lodi. Na tribuně se dle popisu ještě v roce 1896 nacházely varhany, z kontextu předpokládáme, že byly umístěny na jejím krátkém jižním rameni (AM Ústí n. L., K 489, církevní záležitosti 1900–1906). Těsně za portálem otvíralo podklenutí západního ramene empor šnekové schodiště, sestupující na nižší etáž. Ta měla tři vzájemně propojená ramena. Empory byly do kostela zřejmě vloženy až na úplný závěr výstavby, zcela jistě až po zbudování klenby, neboť čelní stěna nejvyšší etáže zasahuje do klenby kostela a pohlcuje průběh žeber.

Z kontextu prezentace komunikačního schématu a charakteru výzdoby lze dovodit sémiotický status jednotlivých empor a hypoteticky modelovat i jejich společenský význam. Nejvyšší empora pravděpodobně sloužila jako panská tribuna, domníváme se tedy, že v době výstavby kostela ji používala šlechta. Na využívání tribuny šlechtou poukazuje nejen výzdoba čelní strany, ale také elitní poloha empor, která skýtá nejlepší možný výhled na oltář. Nižší empor pak mohly být určeny pro zámecké úředníky a služebnictvo. Pokud se mše účastnili také obyvatelé přilehlé vsi, lze předpokládat, že vstupovali do přízemí kostelní lodi hlavním vchodem v severní zdi, který je orientovaný mimo zámecký areál. Jejich přítomnost na mši je ovšem složitější otázkou. V původním záměru zcela jistě stavebník počítal s účastí obyvatel vsi na bohoslužbách, z tohoto důvodu vznikl patrně také hlavní vstup do kostela v severním průčelí, tedy otočený směrem k zástavbě nově vysazené vsi v poloze *Am Keller*. Problém nastal až v roce 1604. Zřejmě těsně před dokončením stavby⁶⁾ císař konečnou realizaci zakázal. Stavba, která do té doby probíhala bez povolení, byla po

6) Archivní prameny k roku 1604 zmiňují činnost Hanse Bogeho na realizaci objektu – vzhledem k tomu, že je mu přisuzováno zaklnutí kostela, musela v té době stavba již logicky stát a být tak těsně před dokončením. Dataci 1604 nesla pravá stojka portálu hlavního vstupu v severním průčelí (*Muk – Novosadová 1974, 3*). Žádná další Bogeho práce na našem, ani na německém území není známa. Jednalo se nejspíše o jednoho z běžných kamenických mistrů, jehož činnost nebyla v písemných záznamech nijak akcentována. Z tohoto důvodu nelze Bogemu připsat žádné další realizace, čímž je značně ztížena možnost srovnání kostela v Krásném Březně s dalšími stavbami. Případné zpětné přiřazení dalších realizací zmíněnému kameníku by umožnilo hloub-

Obr. 12: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, prostor v podstřeší kostela, pohled na rub klenby presbytáře s drážemi po uložení trámů podlah (foto K. Podroužek, 2009).

určité časové prodlevě povolena, ovšem s tou podmínkou, že stavba bude užívána pouze jako zámecká kaple pro šlechtu a čeleď zámeckého dvora (*Muk – Novosadová 1974, 4–5*).

Vedle empor se prameny při popisu interiéru zmiňují také o kazatelně. Dřevěná renesanční kazatelna byla osazena na severní nároží vítězného oblouku, dnes je vyjma původního dřevěného klobouku nahrazena kamennou novorenesanční kazatelnou z roku 1887. Také na starší renesanční kazatelnu se vystupovalo přes sakristii při severním boku presbytáře. Sakristie sestávala ze dvou částí – vyšší věžové části a nižšího, východněji položeného přístavku. Věžová část obsahovala patrně točité vřetenové schodiště, které dolním koncem ústilo do malé místnosti, navazující na portál do sakristie. Prostory byly odděleny širokým pasem, překonávající výškový rozdíl obou částí. Každá z obou oddělených částí byla uzavřena jedním polem křížové cihelné klenby se štukovými hřebínky v hranách.

Unikátní ráz interiéru kostela doplňoval dodnes zachovaný etážový oltář s alabastrovými řezbami s novozákonními motivy a s ústředním motivem stromu Jesse. Oltář připsován Thomasu Lindnerovi z Freibergu má čtyři etáže, určené centrálními reliéfy. Uprostřed spodní etáže Poslední večere Páně, zleva Zvěstování a vpravo Narození Páně, ve střední etáži reliéf Rodokmenu Kristova, po stranách sochy

kové studium dalších staveb tzv. saské renesance z okruhu rytířů z Bünau.

apoštolů sv. Petra a sv. Pavla, ve vyšší etáži reliéf Zmrtvýchvstání Krista a po stranách sochy evangelistů sv. Matouše a sv. Marka, v horní etáži reliéf Nanebevstoupení Páně. Na vrcholu oltáře jsou sochy Pantokratora a sochy P. Marie a sv. Jana po stranách. Ikonografický program je výmluvný. Z historicko-teologického hlediska je důležitý důraz na P. Marii a sv. Jana, právě typický pro augšpurskou konfesi. Jedná se bezesporu o nejcenější dochovanou část zařízení kostela. Problematika autorství oltáře a jeho výjevů je však natolik složitou otázkou, která zasluhuje samostatné důkladné zpracování, že se jí dále věnovat nebudeme.

Jednou z nepřilíš jasně zodpovězených otázek původního vzhledu kostela zůstává podoba a funkční využití podstřeší kostela. Víme, že mělo prkennou podlahou na mohutných trámech, které zůstaly otištěny v rubu klenby (obr. 12). Prostor byl pečlivě omítán hladkou interiérovou omítkou. Funkci prostoru nelze s určitostí modelovat. Téměř s jistotou lze vyloučit fortifikační účel patra. Opevněná patra kostelů nebývají otevřena takto mohutnými a četnými okenními otvory, pevnostnímu charakteru neodpovídá ani hladká a pečlivě provedená omítka v interiéru, stejně jako kamenný portál vchodu se zvlněnými náběžnými štítky. Všechny tyto znaky směřují spíše k profánnímu využívání patra, např. jako knihovna, či archiv.

S ohledem na funkci stavby, která byla původně budována jako zámecká kaple, byl koncipován také komunikační systém mezi kostelem a zámek. Obě stavby byly propojeny zděným jednotraktovým krčkem s úzkou chodbou, na kterou navazovalo vložené jednoramenné přímé schodiště. Komunikace propojovala piano nobile tzv. Starého zámku a presbytář kostela. Předpokládáme, že do kostela ústila přímo, tedy bez představené obdélné síně, ve které se dnes před vstupem do presbytáře zalamuje. Na pozdější posunutí renesančního diamantového portálu do polohy stávajícího vstupu upozorňuje podezdění pískovcového ostění měkce pálenými cihlami. Také vstup z piano nobile byl posunut více k východní zdi chodby a ústil přímo na podestu schodiště, jak je patrné z jizev ve zdivu.

Schodišťová chodba byla osvětlována trojicí oken se zešíkmeným nadpražími a parapety, která svým tvarem kopírovala sklon schodiště. Vyústění krčku do patra zámku bylo zdviženo na jeden oblouk arkády, který je dosud v reliktu patrný.

Spojovací chodba ze zámku do presbytáře sloužila zřejmě pouze pro příchod a odchod kněze, nikoliv šlechty. Ta vstupovala schodišťovou věží na horní tribunu umístěnou oproti oltáři. Kněz se tedy patrně připravoval na mši v zámku, odkud vcházel spojovací chodbou přímo do presbytáře. Protější portál využíval při vstupu na kazatelnu.

Nedílnou součástí kostela byla také vysoká věž v západním průčelí. Ta sloužila zejména jako zvonice a dále jako přístupová komunikace do půdního patra kostela. Vstup do ní byl pouze z exteriéru, s kostelní lodí propojena nebyla. Šnekové schodiště vybíhalo podestou k portálu do půdního patra a pokračovalo na úroveň hambalků dnešního krovu, kde další podestou ústilo k dveřnímu otvoru s typově shodným portálem a dále stoupalo až do zvonového patra věže. Zde bylo ukončeno a navazovalo na podestu se zvonovou stolicí, ve které byla zavěšena dvojice renesančních zvonů z roku 1601.⁷⁾ Čistě technický ráz věže odráží také

hladká omítka, hlazená dřevěným hladítkem, která sjednocuje interiér věže bez zjevné snahy po estetickém působení.

V této podobě, pravděpodobně pouze s drobnými úpravami a opravami, kostel přetrvával zřejmě až do první poloviny 18. století. Písemné prameny sice úpravy v období baroka nezachycují, nicméně stavební stopy v kostele jasně hovoří o úpravách. V první řadě došlo ke změně vzhledu spojovacího krčku do zámku. Ten byl rozšířen v přízemí o celý jeden přiložený trakt, nad ním pak bylo nadstavěno široké patro, přimykající se k jižnímu boku presbytáře. Jeho čelo obsadila oratoř, otevřená do kostela širokým, stlačeným obloukem nad balustrádovým zábradlím. Dispozičně navázala na prostor v přízemí krčku, který zakryla cihelná segmentová klenba. Barokní konstrukce druhého traktu v místě prostoru pod oratoří zrušila starší příčně orientovanou konstrukci ukončenou valenou klenbou. Přestavba využila z části cihlové valené klenby, do které se opřela, v celku však byla většina konstrukce zrušena, neboť její klenba ležela výrazně níž, než zaklenutí nově vzniklé přístavby.

Také severní hlavní portál kostela byl zakryt širokou předsíní s cihelnou klenbou, jejíž reliktů jsou patrné v jizvách při portálu. Interiér předsíně byl omítán vápennou omítkou s pačokovým povrchem, která přecházela i na kamenná ostění.

Uvedenou stavební úpravu klademe do první poloviny 18. století a spojujeme s působením Johanna Ludwiga Richarda Cavrianiho, který aktivně spravoval panství v letech 1714–1751. V souvislosti s kostelem je sice připomínán jen jako donátor soch, nicméně právě jemu je připisována barokní přestavba tzv. Nového zámku v Krásném Březně (*Poche a kol. 1982, 148–149*). Dá se tedy předpokládat, že společně s adaptací zámku došlo také k úpravám kostela. Tuto stavební aktivitu písemné prameny neuvádějí, nutno ovšem dodat, že se pro sledované období dochovaly pouze torzálně (*Leibl – Nejezchlebová – Podroužek 2010, 10*).

V době barokní adaptace mohlo dojít také k prvnímu navýšení terénu kolem kostela a to o 92 cm nad úroveň podlahy. Navýšení terénu v důsledku patrně způsobilo posunutí hlavního portálu do současné výškové úrovně a zvednutí severního ramene empory na stávající výškovou úroveň. Výška podezdění toskánských sloupků odpovídá totiž výšce schodů od prahu portálu k podlaze kostela. Následné podložení toskánských sloupků severního ramene mělo jinou formu, než stávající, předpokládáme prostou cihelnou podezdívku. Posunutí empory si vyžádalo také vyždění parapetů okenních otvorů severního průčelí, a to do jedné třetiny jejich výšky.

Zvýšením empory došlo k narušení dosavadního komunikačního systému. Nejvyšší etáž byla pravděpodobně nadále přístupná schodišťovou věží, zachován zůstal i přístup šnekem na nižší úroveň. Zvednutá severní empora se však odtrhla od dolních ramen a přístup na ni musel být řešen samostatně. Dnes nejsme schopni vstup na emporu rekonstruovat, hypoteticky jej lze klást do zazděného dveřního otvoru vlevo od portálu. Otvor je patrný pouze z exteriéru a bez porušení zazdívek není zatím možné zjistit, jak otvor sloužil.

⁷⁾ Ke zvonům podrobně viz: *Hrubý 2001, s. 4–8*.

Obr. 13: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, severní průčelí, úroveň terénu před jeho odtěžením v 90. letech 20. století. Úroveň terénu odpovídá situaci po velké záplavě v roce 1783, včetně řešení vstupu na severní rameno empor (NPÚ ÚP, fotografická sbírka, i. č. F047055_u).

Navýšený terén a přístavba předsíně si vyžádaly také úpravy severní renesanční sakristie. Otevřen byl vstupní otvor v západním průčelí sakristie, který však narušil schody v interiéru sakristie. Z toho důvodu došlo k odstranění spodní části šnekového schodiště, jeho horní část byla ponechána a umožňovala přístup na kazatelnu.

V roce 1753 byl objekt dále evidován v soupise dědictví Eleonory hraběnky Collonitzové jako veřejná kaple (*Podroužek – Ebel 2002*). Ke změně došlo v roce 1769 v protokolu Josefského mapování, kdy je stavba zmíněna již jako kostel, který je spolu s ostatními vrchnostenskými kamennými stavbami dominantou krajiny (NA, Josefské vojenské mapování, sekce 26, č. 58).

Výraznou změnu ve stavební podobě kostela datujeme k roku 1783. Tehdy došlo po mohutné bouři k sesuvu půdy kolem kostela, a tím k druhému výraznému navýšení terénu. Nárůst terénu byl tak mohutný, že bylo nutné zřejmě změnit komunikační systém celého kostela.

Po zaplavení severního průčelí musela být řešena situace hlavního vchodu do kostela, neboť sesuv zahltil předsíň před hlavním vchodem. Lze předpokládat, že předsíň byla v tomto období zbořena, terén kolem hlavního portálu odkopán a kostel zpřístupněn předloženým klesajícím schodištěm. Vzhledem k tomu, že došlo k zaslepení vstupu na emporu při severní stěně interiéru kostela, byl otevřen náhradní vchod dolní polovinou sousedícího okenního otvoru, jehož parapet se záplavou dostal až na úroveň okolního terénu. Do okenního otvoru bylo vloženo krátké točité schodiště, které vystupovalo od parapetu k podlaze empory a vstupní otvor zakryla dveřní výplň (obr. 13). Uvažovaný vstup přes dveřní otvor v sousedství hlavního portálu byl zazděn z interiéru. Zazdívka byla přiložena na dveřní výplň,

kteřá byla v 90. letech 20. století při dalším odkopání terénu vyjmuta a odstraněna.

Ještě výraznější změny se dočkal komunikační systém vedený z jižní strany kostela. Navýšení terénu zřejmě zcela znemožnilo užívání schodišťové věže. Proto došlo k zazdění vstupu ze schodišťové věže na nejvyšší etáž empor kostela a nový přístup byl vyřešen prolámaním vchodu ze zvonové věže. Špalety a záklenek vstupu byly zpevněny cihelnou plentou a vstup uzavírán prostou svlakovou výplní zavěšenou do trámových veřejí na háky. Materiál na cihelnou plentu byl získán z vylámané partie zdíva, čímž se v plentě uplatňují v druhotném uložení také zlomky renesančních cihel.

Po zániku původního vstupu na nejvyšší emporu vznikla nutnost řešit přístup na nižší etáž. Z toho důvodu došlo k probourání východní poloviny okenního otvoru v jižním průčelí lodi (obr. 14). Vybourán byl zejména parapet v interiéru a po přesečení pískovcového ostění vyjmuta polovina kamenného parapetu. Vzniklé špalety nového vstupu byly utaženy hladkou světlou omítkou. Jižní průčelí bylo zakryto stavbou obdélné dispozice, která se o kostel opřela pultovou střechou. Komunikačně byl přístavek spojen přes dveřní otvor s prostorem pod jižní barokní oratoří v krčku. Točité schodiště mezi nejnižší a nejvyšší úrovní empor nadále sloužilo jako komunikace pro obsluhu varhan a jako přístup pro zpěváky na nejvyšší úroveň empor, která byla zřejmě využita jako hudební kruchta. Vchod ze zvonové věže tak sloužil pouze zvoníkovi a varhaníkovi.

V presbytáři byly zvýšeny oba portály: portál do sakristie i portál do spojovacího krčku mezi kostelem a zámek. Nová výška portálu si tak vyžádala osazení zcela nových výplní. Pořízeny byly svlakové dveře s profilovanými svlaky,

z lícové strany upravené do vzhledu rámových výplní. Do otvorů byly zavěšeny pomocí pásových kovaných závěsů, druhotně využity byly též starší renesanční závěsy. V severní sakristii navíc došlo k dalším stavebním úpravám. Vstupní otvor v západním průčelí byl přeložen výše a vznikla proluka podezděna cihlami. Do zazdívky byl také zakomponován jeden stupeň z točitého schodiště, snad ze zrušené části renesančního schodiště na kazatelnu.

V roce 1788 byl u západního průčelí kostela založen hřbitov.

Stavební úpravy datují prameny do roku 1794, konkrétně je zmíněna kompletní výměna krovů a krytiny. Celkový stav kostela popisují prameny jako zanedbaný. Podobu nově vystavěného krovu zachycují pouze částečně fotografie z let 1925 a 1986 a stavební plány z roku 1913 (Archiv muzea města Ústí nad Labem, fotosbírka, neurčeno, NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, archiv fotodokumentace; *Leibl – Nejezchlebová – Podroužek 2010*) (obr. 15). Typově šlo o krov hambálkové soustavy. Plné a liché vazby se střídaly nad lodí v pravidelném rytmu 1–3, nad polygonálním presbytářem v pravidelném rytmu 1–2. U plných vazeb jsou krokve čepovány do vazných trámů, spodní hambálky podpírány mezilehlými vaznicemi. Vaznice jsou podepřeny sloupky a zavětrovány k nim šikmými pásky. Tvoří tak paralelní stojaté stolice orientované hloubkově ve smyslu hřebene střechy. Středové sloupky plných vazeb jsou vzpírány vždy dvojicí šikmých vstřícných vzpěr a kovanými třmeny vyvěšují spodní vazné trámy plných vazeb. Liché vazby byly omezeny na prosté hambálkové soustavy s dvojicí hambálků. Spodní hambálek vynášela dvojice mezilehlých vaznic. Krov ležel na dvojici pozednic, na kterých v plných vazbách spočívaly vazné trámy, v lichých vazbách byla krátkata spojená do rámu. Spoje plných vazeb byly čepovány, v lichých plátovány. Vývojově se jedná o typ vrcholně barokního krovu.

Do zvonové věže byla umístěna nová zvonová stolice a zvednuta podlaha zvonového patra. Do stolice byly opět umístěny renesanční zvony. Střecha věže byla pokryta břidlicí.

Společně s výměnou krovů a krytin byly o rok později vyhotoveny nové věžní hodiny.⁸⁾ Instalace čtyř ciferníků si vyžádala drobné stavební úpravy na věži. Byly vyjmuty kamenné parapety ostění zvukových oken a po vložení hodinových strojů a ciferníků druhotně dozděny cihelnými výplněmi. Okenní otvory byly opatřeny žaluziovými okenicemi.

Následující stavební úpravy spadají až do roku 1887. Tehdejší majitelé panství, Malvína a Heinrich Kolowrat-Krakowsky-Nowohradsky, nechali upravit zejména interiér kostela v duchu novostylové módní vlny. Nejvýrazněji se úprava projevuje výměnou kazatelny. Dřevěnou renesanční kazatelnu nahradila kamenná, vyvedená v neorenesančním stylu a výrazově sladěná s ponechaným dřevěným kloboukem staré kazatelny. Výměna kazatelny si zřejmě vyžádala dodatečné zesílení zdiva při vstupu na kazatelnu pomocí cihelné plenty. Do portálu byla osazena novorenesanční dveřní výplň na rozvilinových závěsech s vegetativními motivy, které se tvarově přizpůsobily renesančnímu výrazu interiéru kostela.

Obr. 14: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, jižní průčelí lodi, pod parapetní částí okenního otvoru patrné druhotně zazděné prolomení otvoru pro proražení vstupu na jižní rameno empor. Vstup sloužil po záplavě v roce 1783, kdy přestala fungovat schodišťová věž při jižním průčelí. Vstup byl zrušen po odtěžení terénu před J průčelím po roce 1935 (foto M. Pavlíková, 2010).

Pro sjednocení výrazu byla na rozhraní presbytáře a lodi osazena chórová přepážka s jednoduchými plaménkovými kružbami a schematizovaným vybíjeným ornamentem na sloupcích, které poutají jednotlivá pole. Beschlagwerk je jakožto jednotlicí prvek zopakován také na nově pořízených podstavcích pod toskánskými sloupky severní kruchty, které tak nahradily starší podezdění. Společně se stavebními úpravami došlo také k poslední změně komunikačního systému kostela. Uzavřen byl vchod na jižní emporu přes okenní otvor, přístup byl napříště veden z interiéru kostela přes krátké jednoramenné schodiště směřující od schodiště při hlavním vstupu. Kamenné zábradlí schodiště totožného vzhledu, jako u chórové přepážky, prozrazuje dataci změny komunikačního systému k roku 1887. Vložení schodiště si vyžádalo zkrácení severní empory, která byla na západní straně uzavřena poprsní s novorenesančními římsami na čelní straně. Původní poprseň empory zůstala ve svém průběhu zachována, čímž vytvořila kulisovou stěnu schodiště.

Úpravy interiéru uzavřela rekonstrukce dveřní výplně hlavního vchodu. Jádru rámové dveřní výplně bylo ponecháno v nezměněné podobě, z lícové strany došlo k pobití výplně lištami. Otevřený krabicový pérový zámek na trojlístovém plechu byl nahrazen zadlabaným zámkem.

8) Starší „velké“ hodiny jsou na kostele připomínány již v popise majetku z roku 1753. Neuvádí se ovšem, zda jsou řízeny hodinovým strojem, či zda se jedná spíše o hodiny sluneční (*Podroužek – Ebel 2002*).

Obr. 15: Ústí nad Labem - Krásné Březno, kostel sv. Floriána, pohled od severovýchodu, situace odkrytého původního krovu v roce 1986. Krov, pocházející zřejmě z druhé poloviny 18. století, byl nahrazen novodobou provizorní konstrukcí nevysoké kvality (NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, sbírka fotodokumentace, Krásné Březno – kostel 1986).

V rámci těchto úprav došlo zřejmě také k posunutí jižního portálu v sakristii, který byl vyjmut z předpokládané polohy v prodloužení staré části spojovacího krčku. Komunikačně se vchod dostal do osy průchodu do zadních partií přízemí nové části krčku a do osy vchodu ze západního průčelí do prostoru pod barokní oratoří. Konstrukčně zasáhl nově vyzděný výklenek dveřního otvoru nad vrchol čela segmentové stlačené klenby prostoru pod oratoří. Dveřní výplň se vzhledově přizpůsobila původní klasicistní, dodnes zachované v autentické podobě v severním vstupu. Během přenesení výplně ovšem došlo zřejmě k jejímu rozebrání, neboť svlaky výplně jsou otočeny profilovaným výběhem opačně, než u výplně severního vstupu a plocha fošen z rubové strany vykazuje rastr otvorů po hřebících, jimiž byly na původně lícovou stranu přibíjeny lišty iluzivní rámové výplně. Do otvoru byla výplň zavěšena pomocí historizujících novorenesančních rozvilinových závěsů, typově shodných se závěsy dveřního otvoru na kazatelnu.

Důvod posunutí portálu zůstává poněkud nejasný. Jako jednu z možností uvažujeme změnu užívání zadní místnosti přízemí krčku. Sem mohla být po změně statusu kostela v roce 1896 umístěna kočárovna pro pohřební vozy. V té době předala vrchnost objekt k volnému užívání obci Krás-

né Březno a kostel se stal kostelem farním. Změně užití by odpovídalo i pozdější zaklenutí zmíněného prostoru placovou klenbou, která přešla okenní otvor v jižní zdi krčku. Funkci kočarovny odpovídají široká dvoukřídlá vrata v západním průčelí.

Roku 1896 došlo také k výměně renesančních varhan, nový nástroj byl umístěn do čela spodní z empor v západním závěru lodi. Vložením varhan do nové polohy zanikla nutnost spojení mezi nejnižší a nejvyšší úrovní empor pomocí šnekového schodiště. To bylo ze svého původního uložení vyjmuta a proluka v podklenutí uzavřena z části plochým stropem do zděné traverzy s železným pásem na rubu a z části segmentovou klenbou.

Šnekové schodiště bylo zřejmě druhotně použito v sakristii při severním průčelí. Po vložení do věžovité části vytvořilo komunikaci na kazatelnu. Točité schodiště bylo zkráceno o jeden stupeň, ovšem i přesto vyústilo poněkud nelogicky do zdi. V západní stěně sakristie byl otevřen nový vchod z exteriéru kostela. Obdélný vstup byl podezděn cihelnou vyzdívkou na novou úroveň okolního terénu, do zazdívký byl vložen také vyjmutý stupeň ze šnekového schodiště zvonové věže. V interiéru přistoupily k výše položenému vstupu dva kamenné stupně, které vyrovnaly změnu nivelety.

Úpravy kostela pokračovaly rokem 1901. V tomto roce došlo k rozšíření sakristie, která byla příliš těsná. Dle plánové dokumentace však nemělo být rozšíření sakristie příliš výrazné. Východní obvodová zeď byla posunuta o cca 112 cm dále k východu, čímž došlo k pohlcení nárožního operáku presbytáře do masy zdiva sakristie. Severní zeď byla pouze zeslabena. Vlastní stavební úprava však byla markantnější. Došlo k vybourání prakticky celého prodloužení věžové části staré sakristie, konkrétně se hovoří o vybourání křížové klenby a rozebrání zdiva až 20 cm pod úroveň dřevěných podlah. Následně byly vybudovány na novém prostoru základové zdi z lomového kamene a provedeno odizolování zdiva asfaltovým nátěrem. Lze předpokládat, že zároveň došlo k natření soklu presbytáře z exteriéru stejnou hmotou. Po odizolování zdiva byla nová sakristie dozděna z cihel, z části získaných ze staré stavby. Vlhkost ze zdiva odvětrávaly vzduchové kanály, jak je patrné z dokumentace návrhu řešení. Pod točitým schodištěm byl otevřen nepříliš hluboký obdélný výklenek. Západní část sakristie se schodištěm zůstala zachována v nezměněné podobě. Na rozhraní obou částí dosedala ohradní zeď areálu kostela.

Interiér zakryla příčné valená plná klenba. Nová sakristie byla celkově vyšší, a získala tak menší sklon střechy. Dokumentace ke stavbě hovoří ještě o povrchových úpravách novostavby – omítky z vápenné malty, hladké, tažené latí, u paty zdiva zesílené cementovou maltou.

Následovaly drobné udržovací a provozní úpravy, jako zavedení plynového osvětlení a opravy krovů a střech, atd. V roce 1924 byla na severní zeď kostela umístěna pamětní deska padlým z 1. světové války. Deska byla osazena do nově nanesené cementové vrstvy omítky, nad čtvercovou deskou by v omítkce proveden ozdobný ornament.

V první polovině 20. století se na kostele začalo nepříznivě projevovat působení navýšeného terénu. Negativně působila zejména zvýšená vlhkost pronikající do zdiva. Již v roce 1929 byla plánována výstavba izolační zdi v interiéru kostela, realizace však proběhla až v roce 1934. V tomto roce došlo k přizdění izolační zdi v presbytáři podél závěrových stěn. Zeď byla zhotovena z opukových kvádrů zděných na cementovou maltu a vytažena až na úroveň okenních parapetů. V lodi byla vyzděna plenta z cihel, ovšem jen při jižní obvodové zdi kostela, na severu se omezila pouze na nedokončenou partii při vítězném oblouku.

O rok později došlo k opravě střech, které byly dle pramenů ve špatném stavu, tudíž byla vlhkost do zdiva zanášena také deštěm přes korunu zdiva. Po roce 1935 byl zbořen přístavek při jižním průčelí kostela⁹⁾ a zazdívka vstupu z přístavku do krčku mezi kostelem a zámekem prolomena oknem.

Poslední velká oprava kostela započala v roce 1974, po té, co bylo ze strany uživatelů poukazováno na havarijní stav budovy. Vlastní realizace generální opravy kostela byla zahájena 1979 sejmutím střešní a krovové konstrukce na věži a její opravou. Návazně na to pokračovaly práce v roce 1985 čištěním dřeva krovů nad lodí a čištěním rubů kleneb od suti. V roce 1986 byla nad kostelem vztyčena provizorní střecha krytá lepenkou. Pod ní v průběhu roku 1986 za-

čala demontáž starých střešních konstrukcí, které se jevíly ve velmi špatném stavu. Během demontáže se na severní straně uvolnily a zřítily poškozené části korunní římsy. Výměna tak byla spojena s vyztužením koruny pomocí železobetonového věnce a doplněním zřícených prvků korunní římsy. Nový krov byl na stavbu dodáván již v roce 1986, nicméně z důvodu zřejmě špatných propočtů došel během realizace materiál a další práce tak byly odsunuty až na rok 1987. V tomto duchu oprava krovu pokračovala až do roku 1989 a až v roce 1991 došlo k zakrytí nepřilíš kvalitního krovu měděnými šablonami. Poslední úpravou, spadající do 90. let 20. století byly terénní úpravy v bezprostřední blízkosti kostela (NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, Spisovna, karton K. Březno, Kostel sv. Floriána, jednání a zápisy 22. 12. 1974–1991). V rámci těchto úprav byla odtěžena zemina z bezprostřední blízkosti kostela, čímž byla do jisté míry snížena vlhkost zdiva. Odebráním zeminy došlo na severním průčelí k obnažení zazděného dveřního otvoru v sousedství hlavního portálu. Obnažený líc zazdívky byl přetažen tvrdou cementovou omítkou. Cementová omítko pokrývala i sokl presbytáře na severní straně závěru. Zazděn byl také vstup z exteriéru do sakristie při severním průčelí, čímž dostal exteriér před severním průčelím kostela definitivní podobu.

HODNOCENÍ STAVBY

Kostel sv. Floriána v Krásném Březně je pozdním představitelem vlivu saské renesance (sächsischen Renaissance) v oblasti. Její vliv nastupuje již od počátku 16. století z dnešních spolkových zemí Saska, Durynska, jižní části Saska-Anhaltska a z oblasti Dolní Lužice v Braniborsku, které byly pod přímou vládou saských Wettinů. Do oblasti severních Čech přichází spolu se šlechtickými rody pánů z Büna, Schleinitzu, Nostitz, Salhausenu a Schliky, kteří v první generaci vstupovali do nábožensky pestrého prostředí vytvořeného českou reformací, aby se nejspíše ve druhé generaci stali přesvědčenými luterány. Je symptomatické, že luteránský kostel, budovaný jako soukromá zámecká kaple Panny Marie, byl dokončen po více jak deseti letech, v předvečer vyhlášení stejně dlouho a těžce prosazované České konfese. Úmysl veřejné liturgické služby, kterým byla odůvodňována stížnost ústeckého katolického faráře, vedoucí k úřednímu zastavení stavby, lze vytušit pouze z velikosti kostela a z orientace vstupu do lodi. Ten se obrací mimo zámecký areál k veřejné komunikaci. Další distinktivní znaky skrývá dispoziční uspořádání s profánními prostory v podstřeší kostela, v konkrétní stavbě dnes ovšem výrazně setřené mladší stavební úpravou.

Markantní jsou ovšem znaky stavebního slohu, záměrně používajícího gotizující architektonické prvky tzv. saské renesance. Zejména nárožní armatury, profilovaná pískovcová ostění, okenní kružby a klenební žebra odkazují ke gotické stavební tradici. Dokonce síťová žebrovaná klenba s mírně vzdutými kápěmi je z tohoto pohledu dobovým konstrukčním archaismem.¹⁰⁾ Užívání gotizujících prvků v sak-

9) Přístavek je zachycen na půdorysném znázornění kostela v publikaci A. Stumpfého z roku 1935. Viz: *Leibl – Nejezchlebová – Podroužek*, 2010, 41 – příloha č. 20.

10) Jak u klenby kostela sv. Marie v Pirně, vystavěné v letech 1545–1546, tak u kostela sv. Anny v Annaberku, zaklenutého již v roce 1525, nejsou na rozdíl od klenby kostela sv. Floriána klenební žebra síťových, kroužkových a hvězdicových kleneb tektonická, ale často jsou volně zavěšená, manýristicky propletená či zkroutěná. Klenba kostelní lodi sv. Anny je ve skutečnosti placbová, nejmladší valená klenba kostela

rální stavbě bývá často zdůvodňováno určitým „zpožděním“ dožívající tradice gotického stavitelství, kdy saší stavitelé a řemeslníci pouze užívají renesančních detailů a dekorů s malou mírou poučenosti na gotické hmotě. V tomto případě však stojíme před zásadní otázkou, zda tomu tak bylo také u luteránských kostelů. Nejen u kostela v Krásném Březně vidí totiž soudobá německo jazyčná literatura situaci přesně opačně. Zdůrazňuje záměrné využívání gotických tvarových a konstrukčních prvků i mimo období vlastní gotiky a pro styl užívá termínu *Nachgotik* (česky patrně významově nejbližší: *gotizující*, případně: *napodobující gotiku*). Tímto termínem hodnotí také kostel v Krásném Březně (*Finger, B. Frömmigkeitsformen einer niederadeligen Familie. Kirchen und Schlosskapellen der Herren von Büнау in Sachsen und Böhmen*, 407, in: *Schattkowsky 2008*).

Důvodů užívání gotických prvků a forem v luteránské saské sakrální architektuře může být ovšem několik. Pavel Vlček vidí možné zdůvodnění ve snaze přizpůsobit luteránské svatostánky katolické stavební tradici ze strachu před posměchem nad jinak luteránskou teologií vyžadovanými střídmy formami (*Vlček 2010*, 245). Vnímá ovšem i možnou absenci odvahy překročit zavedenou a osvědčenou podobu gotických forem, spojenou s očekávatelným lpěním na tradici. Za zvláště důvodné považujeme jeho upozornění, že v renesanční architektonické tradici jednoduše neexistovaly vzory luteránských renesančních kostelů, neboť první renesanční kostely vznikaly v Itálii pro katolickou církev, a tak byly také luteránskou obcí vnímány. Svou roli může hrát také ekleziální důvod. Užití „tradičních“ gotických prvků mohlo demonstrovat návaznost luteránské víry na tradiční kontinuitu obecné církve a dokazovat, že luteránství není nově vzniklou sektou (*Hlaváček 2010*, 271).

Renesančním dekorem vyniká patrová třiramenná empora a interiérové mobiliární vybavení kostela s bohatou reliéfní alabastrovou výzdobou, ze které se do našich časů dochoval citelně poškozený hlavní oltář. Pískovcovým římsám dominuje zubořez. Také vstupní portály lemují renesanční dekor s diamantováním a zubořezem. Typický komunikační prvek renesančních staveb, krytou chodbu vynášenou na arkádě, reprezentuje krček propojující kostel se Starým zámekem.

Na změnu postavení šlechtického patrona kostela v době barokní upozorňuje oratoř, nahlízející přes kuželkovou balustrádu do presbytáře. V té době již kostel sloužil katolickému ritu. Funkci soukromé zámecké kaple plnil ještě v 80. letech 19. století, kdy byl majitelem panství novorenesančně upraven. Tato výrazná novorenesanční úprava se neomezila pouze na úpravu interiéru, ale také průčelí a vybavení inventářem. Ještě v roce 1926 byly renovovány zlacené šišťice na svornících klenby, další úpravy se však již omezily pouze na dílčí technokratické řešení vršicích se stavebních problémů. Pauperizace stavby vyvrcholila činností okresního stavebního podniku Ústí nad Labem na počátku 90. let 20. století, doprovázenou krachem firmy.

Jak je patrné, stavba odráží také důležité stopy místních dějinných událostí, přírodní a kulturní katastrofy v to počítaje. Dochované konstrukce, prostory a jejich vybavení

jsou materiálním dokladem stavebních fází a vývojových etap kostela. Vypovídací schopnost těchto prvků byla ve vztahu k současnému stavu poznání definována jako *památková hodnota objektu*. Ta zakládá jeho stávající společenský význam. Reflexe tohoto významu se ovšem odvíjí především od míry kulturnosti (čti kultivovanosti) společnosti, nikoli jen od vlastní podstaty objektu.

Zásadním krokem reflexe významu stavby v obecném kulturním kontextu historického vývoje severních Čech bylo prohlášení kostela sv. Floriána v Krásném Březně nařízením vlády č. 170/2008 ze dne 28. dubna 2008 za národní kulturní památku. To přiznává uvedené sakrální stavbě význam v širších vztazích architektonického stylu tzv. saské renesance, který je nedílně spojen nejen s ústeckým regionem, ale také s širším regionem Krušných hor. Společně se stavbami v Benešově nad Ploučnicí, Valtířově, Svádově, Krupce, Mostě, Jáchymově, Horním Slavkově a s dalšími představuje široce dochovaný soubor sakrálních staveb, které mají přímou vazbu na saské prostředí. Úkolem navazujícího studia dalších kostelů uvedeného souboru, jehož naléhavost průzkum kostela sv. Floriána v Krásném Březně potvrdil, bude podrobné poznání jejich stavební podoby a vývoje tak, aby bylo možné detailněji definovat rysy, obsah a rozsah tohoto specifického architektonického stylu v severočeském pohraničí.

Tato práce vyšla v rámci institucionálního úkolu vědy a výzkumu NPÚ č. 21301, Vědecký výzkum a aplikace metod operativního zpracování stavebněhistorických a umělecko-historických průzkumů prováděných při obnově kulturních památek a nemovitostí v památkově chráněných územích a interního grantu 632 4416000101 FF UJEP v Ústí nad Labem.

LITERATURA

- Anděl, R. a kol. 1984: Hrad, zámek a tvrz v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, sv. 3., Severní Čechy. Praha.
- Bílek, T. 1882–1883: Dějiny konfiskací v Čechách, sv. 1., 2. Praha.
- Budínský, P. 1977: Pravěk Teplicka. Regionální muzeum v Teplicích. Teplice.
- Fišer, Z. 1970: Chvála Panny Marie u reformátorů. Křesťanská revue, č. 7/1970, s. 163.
- Hlaváček, P. 2010: IX. Otazníky nad luteránskou kulturou v předbellohorských Čechách, s. 263–302, in: *Horníčková, K. – Šroněk, M.* (eds.) 2010: Umění české reformace (1380–1620), Praha.
- Hrachovec, P. 2011: Slavnostní vysvěcení interiéru kostela Panny Marie v Žitavě 8. září 1619. Příspěvek k poznání raně novověkého luteránského sakrálního prostoru v zemích Koruny české, *Fontes Nissae* 11.
- Hrubý, P. 2001: Navždy ztracené renesanční zvony z kostela sv. Floriána v Krásném Březně, Příspěvky k ústecké vlastivědě 2/2001. Město Ústí nad Labem, s. 4–8.
- Kol. aut. 2006: Rytíři z Büнау v Čechách a v Sasku. Děčín.
- Jahnel, C. 1897: Zur Baugeschichte der Kirche von Schönpreisen, Mitteilungen des Nordböhmisches Excursions – Clubs 20. Aussig, s. 126 až 128.
- Kučera, Z. 2002: Ústecko na starých mapách. Ústí n. L.
- Losos, L. 2001: 150 let dráhy z Prahy do Drážďan 1851–2001, Praha.
- Marko, W.W. (ed.) 1891: Schönpriesen an der Elbe, 1882–1891, Die wieder-gefundene Ortschronik einer deutschen Gemeinde in Böhmen. Trier.
- Müller, R. 1892: Kunst und Baudenkmale Nordböhmens, Mitteilungen des Nordböhmisches Excursions – Clubs 15, Aussig, s. 67–72.
- Ottův slovník naučný, svazek 5, 1892, Praha.
- Poche, E. a kol. 1982: Umělecké památky Čech, díl II., K/O. Praha.
- Profous, A. 1954: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny, I. díl, A–H. Praha.

sv. Marie v Marienberku z let 1611–1616 je otevřená, stejně jako ložená valená klenba kostela Nanebevzetí Panny Marie v Mostě z let 1532 až 1549, stýčnými trojbokými výsečemi, jejichž hrany nejsou žebry podpiřány.

- Raudenský, M. – Dorazil I. 2002: Povodně 2002: letecké dokumenty. Praha.
- Schattkowsky, M. 2008: Die Familie von Büнау. Adelsherrschaften in Sachsen und Böhmen vom Mittelalter bis zum Neuzet. Leipziger Universitätsverlag.
- Sedláček, A. 1908: Mistopisný slovník. Praha.
- Sedláček, A. 1923: Hrad, zámky a tvrze, 14. díl, Litoměřicko. Praha.
- Semotanová, E. 2002: Atlas zemí Koruny české. Praha.
- Stumpfe, A. 1935: Nordböhmische Gotik unter den Salshausen und Büнау. Berlin.
- Šamánková, E. 1961: Architektura České renesance. Praha.
- Umlauf, F. J. 1930: Blankenstein. Ústí nad Labem.
- Vlček, P. a kol. 2004: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha.
- Vlček, P. 2010: VIII. Renesanční kostely, Praha, s. 245–262, in: *Horníčková, K. – Šroněk, M. (eds.) 2010: Umění české reformace (1380–1620)*, Praha.
- Wagner, E. 1927: Aussig. Ein heimatbuch, 4. Theil, Bilder aus der Geschichte des Stadttheiles Schönriesen. Aussig.
- PRAMENY**
- Archiv města Ústí n. l., K 488–489, církevní záležitosti 1900–1906.
- Archiv muzea města Ústí nad Labem, fotosbírka, neurčeno.
- Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae (CDB), ed. Gustav Friedrich, sv. 1., Praha 1904–1907.
- Leibl, J. – Nejezchlebová T. – Podroužek, K. 2010: Krásné Březno – zámek-kostel. Stavebněhistorický průzkum, NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, archiv SHP a NZ, i. č. 1591.
- Muk, J. – Novosadová, O. 1974: Krásné Březno – zámek-kostel. Stavebněhistorický průzkum, NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, archiv SHP a NZ, Praha, i. č. 444.
- Muzeum města Ústí nad Labem, Preys 1834: Schloss Schönriesen in Leitmeritz Kroise, SR 4891.
- Muzeum města Ústí nad Labem, SR 4890, SR 4891, 1834, 1839.
- Muzeum města Ústí nad Labem, sb. F, Krásné Březno.
- Národní archiv, Desky zemské větší, DZV 51, fol. A 18.
- Národní archiv, Desky zemské větší, DZV 59, fol. Q 30v.
- Národní archiv, Desky zemské větší, DZV 6, fol. A 9v.
- Národní archiv, RDB 4/1892.
- Národní archiv, sbírka IS, Li 418, 1843.
- Národní archiv, sbírka RM, Li 418.
- Národní archiv, sbírka SKM-A, i. č. 3038, 1903.
- Národní archiv, sbírka SKM-B, i. č. 5783, 1843.
- NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, Spisovna, Karton K. Březno, Kostel sv. Floriána.
- NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, archiv fotodokumentace, Krásné Březno.
- Podroužek, K. – Ebel, M. 2002: Krásné Březno, čp. 1 – Nový zámek. Stavebně historický průzkum, NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, archiv SHP a NZ, i. č. 633/A, doplnění i. č. 1335/A.
- Podroužek, K. – Ebel, M. 2004: Krásné Březno, čp. 1 – Starý zámek. Nálevková zpráva, NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, archiv oddělení OPD – SHP.
- Regionální muzeum v Teplicích, archeologické sbírky, Krásné Březno, přír. č. B-25-4/77.
- Teryngerová, H.-F. 2009: č. akce 50/2009, NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, archiv SHP a NZ.

DIE ST. FLORIANSKIRCHE IN ÚSTÍ NAD LABEM - KRÁSNÉ BŘEZNO

Die Entwicklung der Baukunst Nordwestböhmen im 16. und frühen 17. Jahrhundert wurde bedeutend von dem spezifischen, bei der Einkunft des sächsischen Adels in die Region importierten Stil der sog. sächsischen Renaissance beeinflusst. Dieser ausdrucksvolle Baustil brachte in das Milieu Böhmens eine Reihe charakteristischer Elemente samt der unterschiedlichen Anordnung des Sakralraums des lutherisch orientierten Gotteshauses herein. Aus dieser Periode erhielt sich eine Gruppe Sakralbauten, unter denen auch die St. Florianskirche in Ústí nad Labem-Krásné Březno (Schönriesen bei Aussig).

In der Gegenwart ist Krásné Březno ein Teil der Kreisstadt Ústí nad Labem, die Gemeinde befindet sich am linken Elbeufer im nördlichen Teil der Stadt. Die Kirche bildet einen Teil vom Areal des Alten und Neuen Schlosses Krásné Březno. Der Baukern besteht im längsorientierten Schiff mit dem polygonal abgeschlossenen Chor, an der Westseite steht der viereckige Glockenturm. An die Südfassade lehnt sich das winzige Treppentürmchen, an die Nordfassade die zweiteilige Sakristei an. Die orientierte Kirche ist mit dem Alten Schloss mittels eines Verbindungshalses über die Chornordseite verbunden. Den Innenraum überdeckt das Netzgewölbe mit gebusten Kappen und Stichkappen, den Schiffsraum gliedern Emporen.

Der Kirchenbau verlief in Jahren 1597-1604 im Auftrag des Domänenherrn Rudolf v. Büнау. Der Bau wurde von manchen Schwierigkeiten begleitet. Sie gipfelten im kaiserlichen Verbot und dadurch dem

Baustopp. Die wiederholte Zustimmung wurde durch die Änderung der Bestimmung der Kirche nur für den Adel und das Schlossgesinde als Schlosskapelle bedingt. Mit dem Kirchenbau verbinden die Quellen den Namen eines in Sachsen wenig bekannten Steinmetzen Hans Boge aus Pirna. Seine Teilnahme am Bau ist bislang aber nicht klar, er beteiligte sich wahrscheinlich an der Wölbung der Kirche und beim Bau der Emporen.

In den nachfolgenden historischen Etappen ist eine verhältnismäßig reiche Bauentwicklung belegt, die aber in der Masse und Konstruktionen eher am Detail zum Ausdruck kommt. Sehr beträchtlich hatten in die Gestalt der Kirche zwei vermutete Überschwemmungen im 18. Jahrhundert eingegriffen, die wesentlich das Kommunikationssystem der Kirche verändert und dadurch besonders die Änderungen der Emporengestalt im Kircheninneren hervorgerufen haben.

Die Höhe des umgebenden Geländes war nach der zweiten, größeren Überschwemmung 1783 bis in die 1990er Jahre unverändert geblieben, als es mit der Vollendung der massiven Stadtviertelassanierung und des Plattenbauwohnkomplexausbaus wieder abgebaut wurde. Die weiteren zu erwähnenden Bauänderungen sind die Stilisierung des neuen Innenraumzubehörs in die Neostilgestalt 1887, die Sakristeierweiterung 1901, die Isolationsmauern im Chor 1934 und der Dachstuhlwechsel zwischen den Jahren 1979–1991. Gegenwärtig wird die Gesamtrestruktion der Kirche seitens der regionalen Facharbeitsstät-

te des Nationalen Denkmalinstituts in Ústí nad Labem vorbereitet. Die Bedeutung der Kirche wurde durch ihre Erklärung zum nationalen Kulturdenkmal durch die Regierungsbestimmung Nr. 170/2008 GBl. vom 28. April 2008 unterstrichen.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Ústí nad Labem-Krásné Březno (Schönpriessen b. Aussig), St. Florianskirche. Zeichnung v. J. Preyss, Schlosskomplex von Westen, 1833 (Stadtmuseum Ústí nad Labem, Preyss 1834: Schloss Schönpriessen im Leitmeritzer Kreise, SR 4891).

Abb. 2: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, reambulierte Mappe des Stablen Katasters, 1879 (NA [Nationalarchiv] Prag, RM, Li 418).

Abb. 3: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, Gesamtansicht von Nordosten (Foto NPÚ ÚOP [Regionale Facharbeitsstätte des Nationalen Denkmalinstituts] Ústí nad Labem, 2004).

Abb. 4: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, Nordfassade, neben dem ältesten Kircheneingang der vermauerte rechteckige Eingang zum Nordarm der Emporen, wohl aus den Jahren 1714-1751. Die wahrscheinlich nach der Überschwemmung 1783 verschwundene rechteckige Eingangsöffnung wurde mit dem Eingang über eine Schiffsfensteröffnung zur nördlichen Empore ersetzt, der nach dem Geländeabbau in der Umgebung der Kirche in den 1990er Jahren aufgehoben wurde (Foto Pavlíková, 2010).

Abb. 5: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, Kirchenschiffsinnenraum von Osten hinein gesehen (Foto M. Pavlíková, 2010).

Abb. 6: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, Chor, Eingangsportal zum Verbindungshals (Foto M. Pavlíková, 2010).

Abb. 7: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, graphische Auswertung der Bauentwicklung der Kirche – Schnitt in der Türöffnungshöhe (NPÚ ÚOP Ústí nad Labem, 2009).

Abb. 8: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, graphische Auswertung der Bauentwicklung der Kirche – Schnitt in der Höhe der Fenster-

öffnungen und der unteren Empore (NPÚ ÚOP Ústí nad Labem, 2009).

Abb. 9: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, graphische Auswertung der Bauentwicklung der Kirche – Schnitt in der Höhe der oberen Empore (NPÚ ÚOP Ústí nad Labem, 2009).

Abb. 10: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, Treppenturm an der Südfassade, Detail der schrägen Treppenfensteröffnung mit Fragment der geglätteten Fensterumrahmung vom Turminnenen zu gesehen (Foto M. Pavlíková, 2010).

Abb. 11: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, Treppenturm an der Südfassade, Portal zur Herrschaftsempore vom Turminnenen zu gesehen, an der Steinoberfläche deutliche Spuren nach der roten Polychromie (Foto M. Pavlíková, 2010).

Abb. 12: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, Dachraum, Chorgewölberückseite mit Schlitzfenstern nach den Fußbodenbalken (Foto K. Podroužek, 2009).

Abb. 13: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, Nordfassade, Geländehöhe vor dem Abbau in den 1990er Jahren. Die Geländehöhe entspricht dem Zustand nach der großen Überschwemmung 1783 samt der Lösung des Eingangs zum Emporenordarm (NPÚ ÚOP Ústí nad Labem, Lichtbildsammlung, Inv.-Nr. F047055_u).

Abb. 14: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, Schiffs-südfassade, unter der Fensterbank der Öffnung deutliche sekundär errichtete Eingangsöffnung zum Emporenstüldarm. Der Eingang diente nach der Überschwemmung 1783, als der Treppenturm an der Südseite nicht mehr in Benützung war. Die Öffnung wurde nach dem Geländeabbau vor der Südfassade nach 1935 aufgehoben (Foto M. Pavlíková, 2010).

Abb. 15: Ústí nad Labem-Krásné Březno, St. Florianskirche, Ansicht von Nordosten, Zustand mit der abgedeckten Dachkonstruktion, 1986. Der wohl aus der 2. H. d. 18. Jahrhunderts stammende Dachstuhl wurde mit einer neuzeitlichen Notmaßnahme niedriger Qualität ersetzt (NPÚ ÚOP Ústí nad Labem, Sammlung der Lichtbilddokumentation, Krásné Březno-Kirche 1986).

(Übersetzung J. Noll)